

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง ส่งเสริมการผลิตพืชระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่
กรุงเทพมหานคร

จัดทำโดย นางสาวกนกวรรณ เชื้อพันธุ์

ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

สังกัด สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารมหานครระดับต้น รุ่นที่ ๑๙
สถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๗

๑. ชื่อเรื่อง ส่งเสริมการผลิตพืชระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

๒. หลักการและเหตุผล

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อวิถีชีวิตและค่านิยมในการบริโภคของประชาชนทั่วไป สำหรับประชาชนในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จะมีกำลังในการเลือกซื้อผลผลิตทางการเกษตร เพื่อบริโภคประกอบกับสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีค่าครองชีพค่อนข้างสูง ส่งผลกระทบต่อการผลิตทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะภาคเกษตรกรรม มีผลกระทบต่อต้นทุนในการผลิตที่สูงขึ้น ปัจจัยทางการผลิตที่สูงขึ้นด้วยแต่ราคาผลผลิตหรือสินค้าทางการเกษตรยังคงตกต่ำ ทั้งนี้ควรส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนมีวิถีการดำรงชีวิตโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง พึ่งตนเองปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตทางการเกษตร จากการผลิตพืชในระบบเกษตรเคมี เป็นการผลิตพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ พื้นที่ทำการเกษตรของกรุงเทพฯ จาก ๒๖ สำนักงานเขตชั้นนอก มีอยู่ประมาณ ๑๘๐,๓๐๕.๔๙ ไร่ (ข้อมูลการเกษตร ปี ๒๕๕๔) ประกอบด้วยพื้นที่ทำนา ๑๒๑,๕๖๘ ไร่ และปลูกพืชสวน ๒๒,๔๗๗ ไร่ ประกอบด้วยสวนผัก ไร่หญ้า ไม้ดอก ไม้ประดับ และสวนผลไม้ การทำการเกษตรของกรุงเทพมหานคร ยังคงใช้สารเคมีในการกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรูพืชอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสารเคมีดังกล่าวในปี ๒๕๕๑ - ๒๕๕๕ จะเห็นได้ว่าปริมาณนำเข้าของสารกำจัดวัชพืชมีปริมาณเพิ่มจาก ๖๘,๘๒๕ ตัน เป็น ๑๐๖,๘๖๐ ตัน ส่วนปริมาณนำเข้าของสารกำจัดแมลงและสารป้องกันกำจัดโรคพืชมีแนวโน้มลดลง จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าปริมาณการนำเข้าของสารชีวภาพมีแนวโน้มสูงขึ้นจากปี ๒๕๕๑ มีปริมาณ ๖๒ ตัน แต่ปี ๒๕๕๕ มีปริมาณ ๑๐๓ ตัน ปริมาณการใช้สารเคมีต่อพื้นที่เกษตรเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยกับประเทศอื่นนั้นประเทศไทยอยู่ระดับกลางๆ ซึ่งในปัจจุบันแต่ละประเทศที่มีการใช้สารเคมีจำนวนมากแต่ก็ใช้ให้อยู่ในระดับปลอดภัย ตอนนี้จะเน้นที่เกษตรอินทรีย์มากขึ้น ใช้ปุ๋ยจากชีวภาพมากขึ้นคล้ายกับประเทศไทย กระบวนการนี้ต้องใช้เวลาและความอดทนและใช้วิชาการมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ผลิตเห็นความสำคัญของการลดการใช้สารเคมีแล้วหันมาใช้สารอินทรีย์กันมากขึ้นก็เป็นได้ ประกอบกับระบบการเกษตรแผนใหม่ที่มุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตเฉพาะพืชที่ปลูก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบจากระบบนิเวศการเกษตร สุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค ในปัจจุบันคนส่วนใหญ่มักเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสาเหตุก็มาจากการปนเปื้อนในอาหาร หรือปนเปื้อนในอากาศ และเข้าสู่ร่างกายของเราแบบสะสม ดังนั้นควรหันมาใส่ใจสุขภาพโดยการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ผลิตพืชที่ปลอดภัยแล้วพัฒนามาเป็นผลิตพืชอินทรีย์ โดยการร่วมมือกันในทุกภาคส่วนมีการทำงานแบบบูรณาการกัน จัดตั้งภาคีเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการขยายผลเพื่อช่วยลดปัญหาเรื่องสุขภาพทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ทรัพยากรดินและน้ำมีสารพิษปนเปื้อน ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้จะลดลงเมื่อทุกหน่วยงานเข้าใจและร่วมมือกันที่จะช่วยแก้ไขปัญหาในภาคการเกษตรนั้นควรเริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิตพืช ถ้าเกษตรกรสามารถผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพใช้ในครัวเรือน ในชุมชน หรือใช้สารชีวอินทรีย์ แทนการใช้สารเคมีในการป้องกัน กำจัดโรค และแมลงศัตรูพืช จะส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในบริเวณที่ดำเนินการนั้นมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น พื้นฟูทรัพยากรดินและน้ำให้เกิดสมดุลธรรมชาติ คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้นตามลำดับ

คำจำกัดความของ

- พืชปลอดภัยจากสารพิษ หมายถึง พืชที่ระบบการผลิตอาจมีการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ อาจมีสารพิษจากวัตถุอันตรายทางการเกษตรใดๆ ตกค้างหรือปนเปื้อนได้ไม่เกินปริมาณที่กำหนดไว้ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยเรื่องอาหารที่มีสารพิษตกค้าง หรือตามมาตรฐานสินค้าเกษตร และอาหารแห่งชาติ ที่ประกาศโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- พืชอนามัย หมายถึง พืชที่ระบบการผลิตอาจมีการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ผลผลิตที่ได้มีการจัดการสุขลักษณะก่อนและหลังเก็บเกี่ยว เน้นความปลอดภัยของผู้บริโภค และอาจมีสารพิษตกค้างของวัตถุอันตรายทางการเกษตรได้ไม่เกินปริมาณที่กำหนดไว้ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- พืชไร้สารพิษ หมายถึง พืชที่ได้จากระบบการผลิตที่ไม่มีการใช้หรือการปนเปื้อนวัตถุอันตรายทางการเกษตร และผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ต้องไม่พบสารพิษตกค้าง

- เกษตรอินทรีย์ หมายถึง ระบบการจัดการผลิตด้านการเกษตรแบบองค์รวมที่เกื้อกูลต่อระบบนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุสังเคราะห์ และไม่ใช้พืช สัตว์ จากเทคนิค ดัดแปลงพันธุกรรม (GMO) มีการจัดการกับผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวังเพื่อรักษาสภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์ และคุณภาพที่สำคัญของการผลิตในทุกขั้นตอน

หลักการของเกษตรอินทรีย์ คือ การพัฒนาระบบการผลิตไปสู่แนวทางเกษตรผสมผสานที่มีความหลากหลายของพืชและสัตว์ เพื่อให้ระบบการผลิตสามารถพึ่งพาตนเองในเรื่องของอินทรีย์วัตถุและธาตุอาหารภายในฟาร์ม พร้อมทั้งฟื้นฟูและรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและคุณภาพน้ำด้วยอินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยพืชสด อย่างต่อเนื่องโดยใช้ทรัพยากรในฟาร์มมาหมุนเวียนใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศในฟาร์ม และความยั่งยืนของระบบนิเวศโดยรวม ป้องกันและหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูปที่เป็นวิถีการธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของระบบการเกษตรและระบบนิเวศรอบข้าง รวมทั้งการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของพืชและสัตว์ป่า หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์เพื่อรักษาความเป็นอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่การผลิต การแปรรูป การเก็บรักษา และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หรือส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ ต้องไม่มาจากการดัดแปลงพันธุกรรม หรือไม่ผ่านการฉายรังสี

ดังนั้น สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร จึงได้ประสานสำนักงานเขตในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ที่สนใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตพืชระบบเกษตรอินทรีย์ โดยการประสานงานหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนในการส่งเสริมให้ความรู้ และมีการประชาสัมพันธ์โครงการให้ประชาชนรับทราบแหล่งผลิต แหล่งจำหน่ายพืชอินทรีย์ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภคอีกทางหนึ่ง โดยการฝึกอบรมให้ความรู้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องต่อไป

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากภาคการเกษตรเคมี เป็นระบบการผลิตภาคการเกษตรอินทรีย์

๓.๒ ช่วยให้เกษตรกรในพื้นที่กรุงเทพมหานครสามารถลดต้นทุนการผลิต มีรายได้เพิ่มขึ้น ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการกำจัดวัชพืช โรค และแมลง

๓.๓ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้างความร่วมมือและประสานงานของหน่วยงานต่างๆ ภาคีเครือข่ายต่างๆ และผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ

๓.๔ เพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครผลิตพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ให้ได้คุณภาพและมาตรฐานตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดไว้

๓.๕ เพื่อให้เกษตรกรได้เตรียมความพร้อม สามารถแข่งขันผลผลิตอินทรีย์ในตลาดเกษตรอินทรีย์ได้

๓.๖ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางด้านการผลิตพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครให้กับเกษตรกร ประชาชนผู้สนใจทั่วไปทราบ

๔. เป้าหมาย

๔.๑ ดำเนินการอบรม สัมมนา และนำศึกษาดูงานให้กับเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งประสานเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตหนองจอก คลองสามวา สายไหม สะพานสูง จอมทอง บางบอน ราชบุรีบูรณะ บางแค และตลิ่งชัน เพื่อคัดเลือกเกษตรกรผลิตพืชปลอดภัยจากสารเคมี เขตละ ๖ คน จำนวน ๕๔ คน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร จำนวน ๑๖ คน รวมทั้งสิ้น ๗๐ คน

๔.๒ ดำเนินการสนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้กับกลุ่มเกษตรกรฝั่งธนบุรี และฝั่งพระนคร โดยผ่านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรประจำแขวง ของพื้นที่เขตฝั่งธนบุรี และฝั่งพระนคร อย่างละ ๑ แห่ง เพื่อจัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องเกษตรอินทรีย์

๕. ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

๕.๑ ผู้บริหารของกรุงเทพมหานครทุกระดับ เห็นความสำคัญและสนับสนุนแนวคิดในการส่งเสริมการผลิตพืชระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครอย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดให้เป็นโครงการหนึ่งในแผนปฏิบัติงานโดยเป็นโครงการต่อเนื่องจากโครงการปรับปรุงคุณภาพดินในพื้นที่การเกษตรมุ่งสู่เกษตรอินทรีย์ พร้อมจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีของกลุ่มงานส่งเสริมเกษตรกรรม กองส่งเสริมอาชีพ สำนักพัฒนาสังคม

๕.๒ การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรผลิตพืชระบบเกษตรอินทรีย์ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การร่วมกันอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง เป็นการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนที่เป็นไปในรูปแบบของผู้เข้าร่วมมีส่วนกระทำให้เกิดผลของกิจกรรม

กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการส่งเสริมการผลิตพืชระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ วางแผนในการดำเนินโครงการ และร่วมกันแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

๒) การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางปฏิบัติ การดำเนินงานตามโครงการ และการตัดสินใจในการดำเนินการ

๓) การจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์หรือผลของการดำเนินงานที่เกิดขึ้น

๔) การติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ และการพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินโครงการให้ต่อเนื่องต่อไป

๕.๓ การสร้างเครือข่ายทางการผลิตพืชตามกระบวนการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเครือข่ายทางสังคม (Social Networking) หมายถึง การเชื่อมโยงของกลุ่มคน หรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจจะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะบุคคลหรือองค์กร ยังคงมีอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน ความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่ายต้องเป็นไปโดยความสมัครใจ

๕.๔ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) ของพื้นที่เป้าหมายในด้านต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรมีความสามารถในการผลิตพืชอินทรีย์ ได้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ผลผลิตใหม่สด และมีคุณภาพตรงตามมาตรฐาน - แหล่งผลิตมีพื้นที่ไม่ไกลจากตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ - กทม.เป็นแหล่งรวมความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัยต่างๆ มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่พร้อมให้การสนับสนุน - ใกล้แหล่งผู้บริโภค สะดวกในการขนส่ง มีสถานที่จำหน่ายที่สะดวก สะอาด และปลอดภัย - มีการคมนาคมที่สะดวก รวดเร็ว - ประชาชนใน กทม.เห็นความสำคัญในเรื่องสุขภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ยังใช้สารเคมีกันอย่างมาก ส่งผลให้ต้องฟื้นฟูบำรุงดินก่อนทำการเกษตรอินทรีย์ - ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ต้องอาศัยน้ำประปา ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น - อากาศในชุมชนเมืองไม่สะอาด มีโอกาสที่สารพิษจากอากาศปนเปื้อนลงไปสู่พืชที่ปลูกไว้ โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ใกล้ถนนใหญ่ และหมู่บ้านจัดสรร - เกษตรกรในพื้นที่มีความเป็นอยู่แบบสังคมเมืองต่างคนต่างอยู่ การพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งยาก - สินค้าเกษตรอินทรีย์มีราคาแพง - ผลผลิต ผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภค และยังไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ และมีแหล่งเรียนรู้ที่ดี - กระแสการตื่นตัวการบริโภคผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ - การดำเนินชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง - นโยบายผู้บริหารกรุงเทพมหานคร ซึ่งมุ่งเน้นให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และมีแผนการพัฒนาที่ชัดเจน - อุปกรณ์ วัสดุ รวมทั้งเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตรมีแหล่งจำหน่ายใน กทม. หาซื้อได้ง่าย - หน่วยงานในสำนักพัฒนาสังคม และสำนักงานเขตให้การสนับสนุน การพัฒนาคน พัฒนาชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วม และเข้าถึงชุมชนอย่างต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ต้องอาศัยน้ำประปา ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น - อากาศในชุมชนไม่สะอาด มีโอกาสที่สารพิษจากอากาศปนเปื้อนลงไปสู่พืชที่ปลูกไว้ โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ใกล้ถนนใหญ่ และหมู่บ้านจัดสรร - เกษตรกรส่วนใหญ่เช่าที่ดินทำเกษตรกรรม ไม่มีพื้นที่เป็นของตนเอง ยากต่อการพัฒนา - เจ้าหน้าที่ต้องทำงานหลายด้านในบางครั้งไม่สามารถลงพื้นที่ได้ - เกษตรกรขาดความสนใจอย่างจริงจัง เพราะคิดว่าพื้นที่ใน กทม. ทำระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ไม่ได้ - ขาดแรงจูงใจในการดำเนินโครงการของเจ้าหน้าที่ และตัวเกษตรกรเอง

จากการวิเคราะห์ SWOT จะให้เห็นว่ากลุ่มเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมายของกรุงเทพมหานครมีจุดแข็ง และโอกาสที่จะดำเนินโครงการส่งเสริมการผลิตพืชระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครให้สำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ และบรรลุเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม กลุ่มงานส่งเสริมเกษตรกรรม กองส่งเสริมอาชีพ สำนักพัฒนาสังคม จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการผลิตพืชระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการต่อยอดจากโครงการปรับปรุงคุณภาพดินในพื้นที่การเกษตรมุ่งสู่เกษตรอินทรีย์ และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ของการพัฒนาสังคม ของสำนักพัฒนาสังคม ๕.๕ ปัจจัยความสำเร็จของเกษตรอินทรีย์มี ๑๔ ปัจจัย ดังนี้

- ๑) การจัดการปัจจัยการผลิตให้มีเพียงพอ เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และสามารถเข้าถึงได้
- ๒) การจัดการระบบการผลิตที่ดีและเหมาะสม และความรู้ความเข้าใจในการประกอบธุรกิจเกษตรอินทรีย์ของผู้ผลิต
- ๓) ศักยภาพในการผลิตเกษตรอินทรีย์ และทัศนคติที่ดีต่อเกษตรอินทรีย์ของผู้ผลิตและผู้ประกอบการ
- ๔) การตลาดเกษตรอินทรีย์ที่เอื้อให้ผู้บริโภคเข้าใจเกษตรอินทรีย์และขยายความต้องการของผู้บริโภค
- ๕) การจัดการโลจิสติกส์ที่สนับสนุนเกษตรอินทรีย์
- ๖) พฤติกรรมผู้บริโภคเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมและความเชื่อมั่นของผู้บริโภค
- ๗) กลุ่มและเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ที่ครอบคลุมและเข้มแข็ง
- ๘) การสื่อสารและประชาสัมพันธ์เชิงรุกที่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงพฤติกรรมที่ดีเกษตรอินทรีย์ของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

- ๙) มาตรฐานและระบบการรับรองเกษตรกรอินทรีย์ชัดเจนและเหมาะสม
- ๑๐) ฐานข้อมูลเกษตรกรอินทรีย์ที่น่าเชื่อถือ และสามารถเข้าถึงได้ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน
- ๑๑) การวิจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานเกษตรกรอินทรีย์
- ๑๒) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- ๑๓) ศักยภาพและทัศนคติที่ดีต่อเกษตรกรอินทรีย์ของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องต่อเกษตรกรอินทรีย์
- ๑๔) นโยบายและกฎหมายที่สนับสนุนเกษตรกรอินทรีย์ที่เหมาะสม

๖. การกิจที่ดำเนินการ

๖.๑ ขั้นตอนการเตรียมการโครงการ

- ๑) ประสานเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขตหนองจอก คลองสามวา สายไหม สะพานสูง จอมทอง บางบอน ราชบุรีบูรณะ บางแค และตลิ่งชัน เข้าร่วมประชุมเพื่อคัดเลือกผู้แทนเกษตรกรผลิตพืชปลอดภัยจากสารพิษ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการฯ เขตละ ๖ คน จำนวน ๕๔ คน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาชีพทางการเกษตร จำนวน ๑๖ คน รวมทั้งสิ้น ๗๐ คน
- ๒) ดำเนินการวางแผนการดำเนินงานโครงการ ขออนุมัติโครงการและขออนุมัติเงินประจำงวด
- ๓) ประสานขอข้อมูลพื้นที่ทางการเกษตรโดยแบ่งระบบการเกษตรที่ใช้สารเคมีและระบบการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีหรือใช้สารเคมีในระยะปลอดภัย

๖.๒ ขั้นตอนการดำเนินการตามโครงการ

- ๑) ประสานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรของสำนักงานเขตที่เข้าร่วมโครงการ สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่กลุ่มงานส่งเสริมเกษตรกรรม เข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงแนวทางการปฏิบัติงานตามโครงการ
- ๒) ประสานวิทยากรและสถานที่จัดอบรมให้ความรู้ พร้อมทั้งประสานขอความอนุเคราะห์สถานที่ศึกษาดูงานโดยคัดเลือกสถานที่ที่มีสภาพภูมิอากาศเหมาะสมใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร โดยอบรมในภาคทฤษฎีให้ความรู้แบบไปกลับเป็นเวลา ๒ วัน อีกทั้งจัดให้มีการศึกษาดูงานและฝึกปฏิบัติจริงแบบพักค้างเป็นเวลา ๓ วัน ๒ คืน
- ๓) ดำเนินการสำรวจสภาพพื้นที่ของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำแขวงในพื้นที่เขตฝั่งธนบุรี และฝั่งพระนคร เพื่อสำรวจความต้องการของเกษตรกรในการขอรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง เพื่อเป็นสนับสนุนการผลิตพืชในระบบเกษตรกรอินทรีย์
- ๔) ดำเนินการจัดอบรมกลุ่มเป้าหมายในภาคทฤษฎี (การอบรม Training หมายถึง การให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เพิ่มเติมในวิชาชีพ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวและนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปพัฒนาในการปฏิบัติงานหรือวิชาชีพให้มีคุณภาพ) โดยการให้ความรู้ในเรื่องการพัฒนาแหล่งผลิตพืชอินทรีย์ โดยคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้

๔.๑ พื้นที่ดำเนินการ ต้องเป็นพืชที่ปลูกอยู่ห่างไกลจากแหล่งมลพิษ แต่ในส่วนของพื้นที่ในกรุงเทพมหานครจะหาแหล่งปลูกที่ห่างไกลสารเคมี คงเป็นไปได้ยาก ดังนั้น ควรให้ความรู้ในด้านพื้นที่ที่จะดำเนินการเปลี่ยนเป็นเกษตรกรอินทรีย์ไม่พร้อมกัน สามารถเปลี่ยนพื้นที่

บางส่วนได้แต่ต้องเป็นพืชต่างชนิดกัน มีการแบ่งแยกพื้นที่และกระบวนการจัดการให้ชัดเจน และผลิตผล เกษตรอินทรีย์จะต้องไม่ปะปนกับผลิตผลจากพื้นที่ที่ไม่ใช้เกษตรอินทรีย์ แหล่งน้ำที่ใช้ควรมีบ่อกักเก็บน้ำ และต้องวิเคราะห์คุณภาพน้ำใช้ทางการเกษตรให้เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนด ก่อนนำน้ำไปใช้ในพืชที่ ผลิตพืชอินทรีย์ เพื่อป้องกันการปนเปื้อนสารเคมีในน้ำ ดังนั้น ควรให้ความรู้กับเกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการก่อนทั้งนี้ พื้นที่ที่ทำเกษตรอินทรีย์แล้วต้องไม่เปลี่ยนกลับไปทำการเกษตรที่ใช้สารเคมี

๔.๒ การวางแผนการจัดการ รักษาความเป็นผลิตผลอินทรีย์ตลอด ทุกระยะการผลิต โดยมีมาตรการป้องกันการปนเปื้อนที่อาจมาจากดิน น้ำ อากาศ เพื่อป้องกันการปนเปื้อน ควรปฏิบัติดังนี้

- การวางแผนป้องกันการปนเปื้อน โดยการปลูกพืชเป็นแนวกันชน เพื่อป้องกันฝุ่นละออง ของสารเคมีที่อาจปลิวมา

- การวางแผนจัดการผลิต โดยการเลือกฤดูปลูก จัดระบบการปลูกพืช

๔.๓ เมล็ดพันธุ์ ไม่ใช่เมล็ดพันธุ์พืชที่ได้มาจากการดัดแปลงพันธุกรรมหรือ ผ่านการฉายรังสี

๔.๔ การจัดการและการปรับปรุงบำรุงดิน

๔.๕ การจัดการศัตรูพืช

๔.๖ การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

๔.๗ การบรรจุหีบห่อ การเก็บรักษา และการขนส่ง

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความเข้าใจถึงกระบวนการผลิตพืชในระบบเกษตร อินทรีย์ให้ตรงกับมาตรฐานที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด หลักการเกษตรอินทรีย์ แนวทางการ ผลิตการจำหน่าย การตรวจสอบ เป็นต้น

๕) จัดศึกษาดูงานให้กับเกษตรกรและผู้เข้าร่วมโครงการ โดยคัดเลือกสถานที่ ผลิตพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ ที่มีสภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศใกล้เคียงกับพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการฯ เกิดการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการดูงานมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเอง

๖) ดำเนินการสนับสนุนให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ร่วมกลุ่มกันภายในเขต และในกลุ่มเขตใกล้เคียง รวมกลุ่มในเขตฝั่งธนบุรีและฝั่งพระนคร เพื่อสะดวกในการประสานงาน และ การบริหารจัดการ

๗) สนับสนุนปัจจัยการผลิตที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น วัสดุ ทางการเกษตรที่ใช้ในการผลิตน้ำส้มควันไม้ วัสดุทางการเกษตรที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพใช้เอง ในครัวเรือน ในชุมชน ให้กับกลุ่มเกษตรกรฝั่งละ ๑ แห่ง โดยผ่านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี ทางการเกษตรประจำแขวง

๘) ดำเนินการจัดทำคู่มือเกษตรอินทรีย์ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้กับผู้สนใจทั่วไป เกษตรกรได้ทราบข้อมูลข่าวสาร

๙) ประสานเจ้าหน้าที่เพื่อหาสถานที่จำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกร เพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

๑๐) ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรสร้างกลุ่มเพื่อให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผลิตพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ ให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งจะส่งผลให้ราคาผลผลิตเกษตรอินทรีย์มีราคาตกลง ผลผลิตสามารถกระจายให้กับผู้บริโภคได้ทุกระดับ ส่งผลให้สุขภาพของประชาชนดีขึ้น

๑๑) พัฒนาการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงคุณภาพดินในพื้นที่การเกษตรมุ่งสู่เกษตรอินทรีย์ ให้เป็นรูปธรรมให้มากขึ้น เพื่อให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๑๒) ขยายผลโครงการส่งเสริมการผลิตระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครให้มีการขยายผลต่อไป โดยเตรียมความพร้อมให้กับเกษตรกรในกรุงเทพมหานคร เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและเป็นแหล่งครัวของโลก

๖.๓ ขั้นตอนการติดตามและประเมินผลโครงการ

- โดยใช้แบบสอบถามความรู้ และแบบสัมภาษณ์รายบุคคล ในการติดตามประเมินผลโครงการ

- ตรวจสอบเยี่ยมชุมชนเรียนรู้ในแต่ละแห่งที่ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตทุกเดือน

๗. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

๗.๑ ผู้บริหารกรุงเทพมหานคร หมายถึง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ปลัดกรุงเทพมหานคร รองปลัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายผู้บริหารราชการกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคม และรองผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคม ในฐานะรับนโยบายจากผู้บริหารราชการกรุงเทพมหานครลงสู่ผู้ปฏิบัติงานโดยควบคุมให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปตามนโยบายของผู้บริหาร

๗.๒ ข้าราชการและลูกจ้างของสำนักพัฒนาสังคม หมายถึง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายผู้บริหารราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของผู้อำนวยการกองส่งเสริมอาชีพ

๗.๓ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรจากสำนักงานเขต

๗.๔ เกษตรกรที่ผลิตพืชในระบบเกษตรปลอดภัยจากสารเคมี อาทิเช่น ทำนา สวนผัก ไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับ ที่เข้าร่วมโครงการ

๗.๕ วิทยากรผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการเกษตรจากหน่วยงานต่างๆ อาทิเช่น กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานคร มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย ศูนย์กสิกรรมไร้สารพิษ มูลนิธิเกษตรธรรมชาติ ฯลฯ

๙. แนวทางการประเมินผล

๙.๑ ตัวชี้วัดความสำเร็จ

- ๑) จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมร้อยละ ๙๐
- ๒) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถผลิตผลผลิตอินทรีย์ ได้คุณภาพและมาตรฐานตรงตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดร้อยละ ๖๐
- ๓) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถลดต้นทุนการผลิต และมีรายได้สูงขึ้นร้อยละ ๖๐

๔) สามารถจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกษตรกรอินทรีย์ จำนวน ๒ แห่ง ในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร

๙.๒ วิธีการประเมินผล

- ๑) ประเมินผู้เข้ารับการอบรม ทั้งก่อนอบรมและหลังอบรม
- ๒) สัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ
- ๓) ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่ตรวจสอบแปลงเกษตรกรอินทรีย์ พร้อมควบคุม กำกับ ดูแล ตรวจสอบผลผลิตให้ตรงตามมาตรฐาน

๙.๓ เครื่องมือ

- ๑) แบบประเมินโครงการ
- ๒) แบบสัมภาษณ์รายบุคคล
- ๓) ใบสมัครเพื่อนำผลผลิตตรวจสอบมาตรฐาน

๑๐. ข้อเสนอแนะ

๑) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำแขวงในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม โดยจัดให้มีการลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมการดำเนินงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีฯ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

๒) ควรเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ ให้แก่เกษตรกรในเรื่องระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง ปลูกจิตสำนึกในเรื่องสุขภาพและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้ทรัพยากรในการผลิตอย่างมีคุณค่าและถูกวิธี ให้รับทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับในทุกๆ ด้าน เพื่อสามารถทำการผลิตด้วยความศรัทธาในวิถีของเกษตรอินทรีย์และนำไปสู่การเกษตรที่ยั่งยืน

๓) ควรมีการทำงานแบบบูรณาการกันทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนด้านความรู้ นวัตกรรมการผลิตใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่ระบบการผลิตแบบอินทรีย์ สนับสนุนปัจจัยการผลิตเบื้องต้น เพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนมาสู่เกษตรอินทรีย์เร็วขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมีทางการเกษตรอย่างแท้จริง

๔) ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ปัจจุบันยังเป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม ผู้บริโภคมีความต้องการสูงขึ้น และเกษตรกรผู้ผลิตสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตได้ ดังนั้น ควรมีสถานที่ให้ผู้ผลิตพบกับผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผู้ผลิตสามารถวางแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง โดยในระยะสั้นอาจเป็นตลาดภายในประเทศ และระยะยาวเมื่อพัฒนาได้ดีขึ้นก็สามารถก้าวไปสู่ตลาดต่างประเทศได้

โครงการผลิตพืชระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่.....

.....โทรศัพท์.....

พื้นที่ทำการเกษตร.....ไร่.....งาน

พื้นที่ที่ดำเนินการ

พื้นที่เช่า.....ไร่.....งาน พื้นที่ตนเอง.....ไร่.....งาน

อื่นๆ.....

พื้นที่ปลูกผัก.....ไร่.....งาน พื้นที่ทำนา.....ไร่.....งาน

พื้นที่ปลูกไม้ผล.....ไร่.....งาน พื้นที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ.....ไร่.....งาน

อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ชนิดพืชที่ปลูกประกอบด้วย.....

การใช้สารเคมี

ใช้สารเคมี โปรดระบุ.....

ไม่ใช้สารเคมี โปรดระบุ.....

ใช้สารเคมีบ้าง โปรดระบุ.....

สถานที่จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร.....

รายได้.....บาท / เดือน

เคยขึ้นทะเบียนเกษตรกร

ไม่เคย

เคย ทะเบียนเลขที่.....

ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ.....

.....

.....

บรรณานุกรม

Thai-PAN, การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อสังคมไทยที่ปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช,
การประชุมวิชาการเพื่อเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืชประจำปี ๒๕๕๕

มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย, เกษตรอินทรีย์, กรมการข้าว, ๒๕๕๖